

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

AZ 1976. ÉVI IDŐJÁRÁS TAPASZTALATAI A MEZŐGAZDASÁGI TERMELESBEN

KISS KÁROLY dr.

A mezőgazdasági termelés egyik jelentős kockázati tényezője az időjárás. Az elmúlt negyedszázad alatt hat alkalommal sújtotta az aszály a mezőgazdaságot. Az 1976. év ezek között is igen nagy mértékű csapadékhiánnyal tűnik ki.

A jelzett időszak alatt a mezőgazdasági termelés nagy utat tett meg. Az emberi hozzáértés és akarat, az anyagi-műszaki bázis fejlesztése, a termelés technológiájának teljes átalakulása nemcsak a jó időjárási körülmények között képes jó eredményre, hanem a természet szeszélyeivel is eredménnyel veszi fel a harcot. Szó sincs arról, hogy független lenne a mezőgazdaság az időjárás szeszélyeitől, de a káros hatások mérséklésének feltételei lényegesen jobbak.

Meggyőzőek ebben a tekintetben az alábbi számok. Az elmúlt 26 év alatt bekövetkező hat aszályos évben a termelés az előző évhez képest:

az első alkalommal	27,
a második alkalommal	13,
a harmadik alkalommal	5,
a negyedik alkalommal	7,
az ötödik alkalommal	6,
a hatodik alkalommal	3%-kal esett vissza.

Az 1976. év tapasztalatai közül külön ki kell emelni az állami gazdaságokat. Ebben a szektorban nőtt a termelés. Vagyis mindaz a szellemi, anyagi akkumuláció és magas színvonalú termeléstehnológiai, gazdálkodási tevékenység, ami ebben a szektorban ma jelen van, az 1976. évi kedvezőtlen körülményeket már képes ellensúlyozni.

A termelészövetkezetek átlagosan az állami gazdaságok mai szintjére fejlődnek 1980 körül. Várhatóan tehát az 1976. évihez hasonló mértékű aszály már nem jár termelés-visszaeséssel, csak a növekedés ütemét mérsékli.

Az 1976. év tanulsága, hogy a sokszor emlegetett tartalékok feltárása

milyen jelentős gazdasági potenciál. Ez a tárgyévben elsősorban a rendkívüli aszály kártételének mérséklésére irányult, tehát azokat a tényezőket tárta fel, amelyek a takarékosabb vízgazdálkodást segítették elő.

Ennek különösen nagy a jelentősége, mert a csapadék nagysága adott, azt az öntözési lehetőség országosan viszonylag kis mértékben képes ellenúlyozni. A természetes csapadék jobb hasznosulását lehetővé tevő tényezők, tevékenységek köre rendkívül széles. A legjelentősebbek:

- a műtrágya-felhasználás növekedése,
- a vegyszeres gyomirtás széles körű elterjedése,
- az őszi csapadékmegőrző talajművelés és zárás,
- a növekedést és az érést szabályozó (gyorsító, illetve egyidejűsítő), a szárazságtűrést fokozó szerek várható elterjedése,
- a potenciálisan nagy termőképességű növényfajták széles körű elterjedése,
- a megtermelt termés megóvásának növekvő lehetősége (terményszárítás-kapacitások, a gépesítés színvonalának emelkedése, a feldolgozókapacitások relatív bővítése stb.).

Vizsgálataink szerint a természetes csapadék hasznosulása 1963—75 között megkétszereződött. Az aszályos évekre vetítve több mint kétszeres javulás állt elő. Az 1961—1975-ös periódust tekintve

- 1961—65 között évente átlagosan 6—7,
- 1966—70 között évente átlagosan 4—5,
- 1970—75 között évente átlagosan 2—4%-kal csökkent az egységni termelésre jutó természetes csapadék mennyisége. A csapadék hasznosulását befolyásoló fenti tényezőkről összegezőként megállapítható, hogy az 1970-es években már komplexen érvényesülnek. Ebben a komplexitásban
- a növekvő csapadékraktározás (mélyművelés),
- a felesleges csapadékfelhasználás (párolgás, gyomnövények felhasználása) csökkentése,
- a hatékonyabb csapadékfelhasználás (optimálisabb tápanyag és csapadék arány),
- a megtermelt termények megóvása a kedvezőtlenül sok csapadéktól (szárítás), az érés egyidejűsítése stb.

Mindezek a körülmények nemcsak a természetes csapadék jobb hasznosulását, a nagymértékű hozamingadozás mérséklését, hanem az egész mezőgazdasági és a ráépülő ipari (elsősorban élelmiszeripari) termelés hatékonyságát is pozitívan érintik.

A csapadékhasznosulás javulásának csökkenő üteme felhívja a figyelmet arra, hogy ahol lehetséges, célszerű az öntözéses termelés fejlesztése. Különösen fontos olyan növények öntözése, amelyek a természetes csapadék időszaki ingadozására (átmeneti hiányára) érzékenyen reagálnak. A termelés növelését és biztonságának fokozását azonban nem lehet csak az

öntözésre alapozni, mert bármennyire is jelentős, mégis korlátozott lehetőség.

1976-ban az aszályon kívül több mint 1,5 milliárd forint természeti körülménynek tulajdonítható kár érte a mezőgazdaságot. Ebből

- a jégverés 0,5 milliárd Ft-ot,
- a vízkár 0,2 milliárd Ft-ot,
- a tavaszi fagykár 0,5 milliárd Ft-ot tett ki.

Ezek a károk évenként nagyon változóak lehetnek az okok szerint, hiszen egyik vagy másik ok valószínűsége különböző gyakoriságú, másrészt nem függenek össze egymással. Az összes kár nagyságrendje viszont jellemző. Ez megközelítheti az aszálykártétel nagyságrendjét, sőt több éves átlagban meg is haladhatja. Az elhárításhoz, illetve a kár mérsékléséhez tehát nagyon fontos gazdasági, társadalmi érdek fűződik. Erre vonatkozó lépések már szintén ismertek. Például a jégeső kártétele elleni védekezés, a tavaszi fagykár mérséklése, a belvizek gyorsabb levezetési lehetőségének megteremtése stb.

Az 1976. év tapasztalatai, de a más években jelentkező természeti, időjárási károk nagysága is indokolja, hogy a termelés erőforrásait a természeti tényezők hatékonyabb kihasználását biztosító irányba fejlesszük. A szabályozottabb termelés tartalékai ugyanis a természeti potenciál oldaláról meghatározottak, de ebben — ugyanúgy, mint a hatékonyabb üzems munkaszervezésben — még jelentős további tartalékok vannak.

A mezőgazdasági termelés társadalmi hatékonyságát fokozni kell, ami a szükségletek minél teljesebb választékú, gazdag kielégítését, a növekvő exportkötelezettségek egyenletes, biztonságos kielégítését jelenti. Az 1976. év legfontosabb tanulsága, hogy a kedvezőtlen, csapadékszegény években is várhatóan tartható lesz az előző évben elért szint és a termelés távlati növelését egy hasonló aszály sem tudja megakadályozni.